

UČITELJICA SVETIH TREH KRALJEV

BOGOMIR MAGAJNA

Tako je bila lepa, da ni prav nič čudno, če se je to dogodilo. Ne bom popisoval tega, da so jo zasneli tovariši vsi po vrsti, a je odklonila vse. Bili so omamljeni od njene silne duše, prekrasnega telesa in divnih oblačil, ki si jih je sama naredila. Potem pa je nekoč pretepla postarnega ravnatelja. Nihče ni hotel vedeti, zakaj. Seveda pa se je kmalu razneslo in je o tem govorilo skoraj vse mesto.

Mesec dni zatem je bila Nada predstavljena na tisoč in več sto metrov visoko goro. Tista gora se je imenovala: Vrh pri svetih treh kraljih, radi cerkve svetih treh kraljev, radi treh soh v njej, ki so nosile imena: Gašper, Miha, Boltežar. Nada se temu ni prav nič upirala. Slovo od tovarišev je bilo prav lahko. Kaj se hoče, ljubili so jo sicer, a še bolj so se bali ravnatelja. Tako se je napotil ta lepi otrok mesta na visoko samotno goro.

Vrh svetih treh kraljev se je dvigal iz osamljene pokrajine, ki se je valovito gubila v vsa obzorja. Gašper, Miha, Boltežar so strmeli v ta obzorja že tisoč let, kakor da bi pričakovali, da bo od nekje prišla neka lepa svetla zvezda. In da bo potem vse drugače v tej divji samoti. Tisoč let so čakali zaman. Njihovi obrazi so bili voščeno blede, v čelu so se Gašperju prikazale globoke razpoke — Mihi je trepetal srd na ustnicah in velika žalost je ležala v črnih zenicah Boltežarja, škrlat je že odpadel z lesenih gub plaščev. Otrplo koprnjenje je samevalo v vseh treh pogledih. Ob nedeljah so sicer prihajali ljudje v cerkev. Dobro je bilo videti, kako so počasi lezli navzgor po bregovih zgrbančeni starci, uvele starke, mrki očetje, noseče matere, nesrečna dekleta in fantje in žalostni, bedni otroci. Prav nič veselega ni bilo na vseh teh ljudeh — nobene sreče, nikakega upanja. V vseh dušah se je bohotalo koprnjenje pobegniti nekam preko teh pokrajin, ki se širijo vsenaokrog. Onkraj njih so široka mesta, sinje reke in nemo živo morje, po katerem je mogoče priti prav v neki drugi svet. Toda nihče ni šel. Noč in dan so se borili z zemljo, z vznožjem in pobočji te visoke gore. Valili so seno za seboj po rebreh, vpregali so se v klade in jih vlečili navzdol ali navzgor, nalagali so si butare na ramena in se znojili pod njimi. Toda vse to bi ne bilo nič, če bi bilo le količikaj veselja v teh krajih. Pa ni hotelo priti od nikoder — ni ga hotelo biti niti s solncem, niti z viharjem in metežem, ni ga hotelo biti niti v pomladi, niti v poletju, ne v jeseni, ne v zimi. Delali in pili so vino, da bi se prikazalo veselje — pa so iz vina le sklonili glave in žalostno zastrmeli v tla. Še vsako nedeljo so se napotili z župnikom v cerkev na vrhu, da bi se z njim ozrli v nebo. Pa so se župnik in oni zagledali namesto v nebo nekam drugam. Nihče ni vedel povedati, kam se je zagledal, niti župnik ne, ki je preživel mladost nekje drugje, pa se je je sedaj komaj spominjal.

Ta župnik, lep starec s srebrnimi lasmi in blagim pogledom, v katerem se je hotela zbuditi tolažba, pa se ni upala, da bi ne bila laž, je učil deco v šoli na Vrh pri Svetih treh kraljih. Vsak dan so prihajali otroci na Vrh.

Sredi širokega travnika za visoko pečino, da bi bila obvarovana pred viharji, je stala koča z učilnico in s stanovanjem pod streho, majhno kuhinjo in sobico, v katero je v deževju silila voda s strehe in se raztekala po gostih pajčevinah, visečih s stropa, prepreženih po kotih in po golem starem posteljnaku. Radi te sobice župnik ni zaprosil za pomoč. Kdo bi pač hotel priti v to divjo samoto, v to bedo. Dokler se niso pričele delati megle med njegovimi očmi in velikimi črkami v abecedniku. Niso pomagali naočniki. Zaprošil je, naj mu pošljejo pomoč, v majhni veri, da bi ga uslišali. Nerodno in plašno je še pristavil na koncu prošnje, da bi mu pozneje ne očitala vest, kako bedno je prav za prav učiteljsko stanovanje in naj pomisli, kdor bi sprejel, da je do prve velike ceste pol dneva in do železnice cel dolgi dan. Tako je končal prošnjo, upajoč, da se bo le odločil kak star človek, ki bi rad samote, gori na vrh.

In tako je nekaj tednov potem silno ostrmel župnik, ostrmeli so sveti trije kralji, ostrmeli so ljudje in vsa pokrajina.

Gori po bregu je stopala prekrasna deklica, kakršne ni še nikdar in nikoli videla ta pokrajina. Starci in starke so začudeno dvignili glave in si meli oči — možje in žene so se spogledali med seboj, kakor bi hoteli primerjati, fantje in dekleta so se skoraj zasmeli, otroci so drveli iz vseh koč in se ustavljali pred to prikaznijo v spoštljivi razdalji. Dečki so potegnili klobuke z glav.

»Kdo je ta zvezda, ki vzhaja na vrh v belem dnevu,« so se vprašali sveti trije kralji.

V topih očeh vseh treh kipov se je naenkrat prebudilo življenje. Najmlajšemu, Boltežarju, so zatrepetale ustnice: »Kdo je ta prekrasna deklica?«

Župnik je s strmenjem odstopil od okna, odhitel po stopnicah in po zeleni trati nasproti prikazni. Obstal je med encijani in marjeticami in plašno pričakoval. Poleg dekleta je stopal navzgor težak z veliko košaro na rami. »Ali je ona tisto, za kar sem prosil,« se je vprašal župnik in si mel oči, da bi bolje videl. »Pogled me ne vara. Toda saj ni mogoče, da bi nekaj tako lepega poslali na vrh!« Strah, da bi to ne bila le prevara, se je boril z veseljem, ki se je budilo v njegovem srcu.

Pa ni bila prevara, prav nikaka prevara. Bila je prekrasna deklica, ki se je ustavila pred njim in se mu zagledala v oči z blagim nasmehom. Ko je videla sive lase in plemeniti obraz, ki ga je takoj presodila, je izpregovorila s srebrnim glasom, polnim spoštovanja: »Jaz sem Nada, učiteljica svetih treh kraljev.«

Radostno je župnik stisnil drobno belo roko in je ni spustil, ko je vodil deklico za seboj. »Nada, morda se še ne zavedate, v kak kraj so vas poslali. Bojim se, da ne boste vztrajali dolgo. Toda veseli bomo vsake ure, ki jo boste žrtvovali za nas. Bojim se pa, da vam ne bi zamrlo, ugasnilo življenje tu gori. Na vrhu ni smeha, ni godbe. Mrka tišina vam bo vladala v mali sobici. Vaša duša bo zakričala po življenju, do katerega imate pač vso pravico. Bog vam je dal najlepši obraz. Še meni, ki nisem pričakoval ničesar in sem se hotel le Bogu posvetiti, je zamrlo življenje v tej samoti. Ni me strah starosti, niti smrti se ne bojim, a kolikokrat sem se zbal dneva, ko so se mi v jutru

odprle oči. Zopet bo treba preživeti ves dolgi dan. Zopet se bo plazilo solnce neskončno počasi preko brezkrajnega oboka in bo zatonilo zato, da bo drugi dan prav tako neutrudljivo počasi lezlo čez nebo. Tako se je vleklo dolgočasno solnce celih štirideset let in le kak vihar je za uro ali dve pretrgal enakomerno dolgočasje. Odvadil sem se tu gori onih ljudi onstran hribov. Če sem se vrnil v mesto, so se moje noge dvigale na ravni gladki cesti, kakor da bi hodil po strmem bregu. Ljudje v mestu so se z začudenjem ozirali name. Rad bi govoril z njimi, a nisem našel več prave besede. Nekako strah me je bilo pred njimi in sem spoznal, da je vse kakor zakleto in da ne smem več z Vrha, tako da zadnja leta nisem niti hotel več v mesto, razen vsako leto po sveto olje. O, tako je obsojencu, ki pride po mnogih letih iz ječe, pa si želi v ječo nazaj. Ne pripovedujem vam tega, da bi vas preplašil — le vest mi velevala — da bi vi vedeli zbežati, ko vam bo ukazalo srce.«

»Ne veste, gospod župnik, da je bilo lepše vaše življenje kot življenje onih, ki se odevajo v škrlat, ki pijejo iz zlatih, z dijamanti okrašenih kelihov? Ne veste, da ste živeli veliko življenje in da vam je bilo sredi solnca dolg čas zato, ker je bilo solnce v vaši duši svetlejšje od onega na nebu. Da, tu je samota, tu ni nikake grdobije. O, tam doli bi lahko imela vsega. Vem, da sem lepa in mnogi so hodili za menoj. Bili so sanjavi umetniki bledih obrazov. Poklekni so hoteli pred menoj. Vse polno prekrasnih besed so govorili. In vendar sem jih spoznala v dno duše. Če bi bila njihova, bi me bili pripravljene zamenjati za denar, ki niti mojega telesa ne bi odtehtal. Živijo tam doli ljudje, ki zidajo svetišča lepote, ne radi te lepote, ampak zato, da bi lažje zaslužili v njih in se z izkupičkom lažje vdajali grdobiji. Da, so nekateri, ki tega ne poznajo, pravi borci za lepoto, toda tem ne dajo živeti. Dà — tudi te sem spoznala. Ostrmeli so ob moji lepoti, a nihče izmed njih se ni upal k meni dvigniti rok. Saj je vedel, da je obsojen v smrt in se je zbal priviti me v svoje naročje. Nekoč je živel tam doli človek, ki se je predrznil biti upornik. Dvajset let se je bil. Vse svoje blato so zmetali nanj, da bi ga umazali. In ko ga niso mogli umazati, so ga vzeli v svojo sredo, z eno roko so ga slavili, z drugo so neprestano nalivali strupa v njegovo čašo. On ni spoznal strupa in je pil. Tako je poginil tudi on. Tedaj so z veliko radostjo pokopali njegovo truplo in da bi se le ne prebudil še kdaj, so zavalili spomenik na njegov grob. Potem pa so spoznali, da bi se dalo zaslužiti, veliko zaslužiti z njegovimi deli. Šli so na široki trg in prodajali njegova dela noč in dan. Toliko je bilo teh del, da so jih morali izvažati celo v inozemstvo, kjer so jih prodajali po zmernih cenah. Na njegova dela pa so obešali listke s svojimi besedami, s svojimi imeni in podobami, tako da so zraven vsega prišli celo do slave. Tam doli je mogoče zaslužiti denar celo s svojim prepričanjem. Včasih je treba le skloniti glavo in reči 'dà' in naenkrat se ti dobro godi. Naenkrat so pred teboj postavljene sladčice, pisane obleke in vse, karkoli ti poželi srce, odprta ti je pot v vsa zabavišča celega mesta. Vse to bi lahko imela tudi jaz in vendar sem rajši prišla na vrh. Ne bilo bi mi težko živeti tam doli, pa sem prišla na vrh in hočem živeti tu gori. Ne bom pobegnila, gospod župnik. In najsi je solnce vsak dan enako — tam po leto in dan ni videti solnca.«

Župnik je strmel v njene oči in naenkrat se je radostno zasmel, kakor da se je šele sedaj spomnil, kje je živel. Poklical je služkinjo in ji naročil, naj prinese vina in jedi. »Radujem se za te besede, ki ste mi jih povedali. Radi teh besed bo moje življenje vse veselejše odslej. Komaj ste prišli, ste že ustvarili novih moči v moji duši. Uredili vam bomo sobico, da ne bo silil dež vanjo. Njene stene bomo okrasili s cvetjem. Morda pa res ne boste zbežali od svetih treh kraljev.«

»Ne bom zbežala od svetih treh kraljev. Je lepa vaša cerkev?« In župnik, ki se doslej nikjer ni upal omeniti svoje cerkve, je pričel govoriti navdušeno: »Da, stene so sicer prazne, brez slik. Stoletne klopi so izgubile barvo. Z zvonika odpada omet, kakor ste morda že videli. Niste še videli? Ljudje nimajo denarja, da bi popravili. Saj komaj sami živijo. Nikdar jih nisem silil v to. Toda nekaj le ima. naša cerkev. Ima tri sohe svetih treh kraljev. Tisoč let so stare. Kak mladenič jih je moral izklesati iz lesa.«

»Kak mladenič.«

»Ne vem prav zagotovo. Toda zdi se mi, da je moral biti mladenič, kajti Boltežar — kdo bi ga sicer mogel izrezati tako? Boste videli. Star človek bi ga ne mogel narediti tako — da, nekdo, ki mu je mlada duša zavriskala po lepoti in ljubezni. Saj tisti kip je živ — tudi Gašper in Miha sta živa — toda Boltežar vas gleda tako, da se vam na mah vzbudi v duši nekaj, kako bi povedal — tisti umetnik je moral res pričakovati nekaj velikega, kakor da je sam pričakoval zvezdo.«

»Je zvezda prišla?«

»Njemu, mladeniču?«

»Da, njemu, mladeniču.«

Župnik se je zagledal v učiteljico in osupnil.

»Morda je prišla, morda ni. Da, mogoče je, da ni prišla. Nekaj takega je v tistih očeh, kot da še ni prišla in da še pričakujejo. Bog ve, kaj je moralo biti potem s tistim mladeničem. Morda je odšel v svet. Morda se je tudi ubil. Včasih se mi je zazdelo, da se je ubil in sem molil za njegovo dušo pred oltarjem. Zlasti na praznik svetih treh kraljev sem molil.«

»Vam je potem biló, kot da je bila vaša molitev uslišana?«

»Dà, zdelo se mi je tako — vendar sem potem molil še vsako leto posebej. Zdelo se mi je, da moram moliti. Nekaj čudnega mora biti v onstranstvu in nihče ga še ni doumel izmed živih. Nihče izmed živih ga ne bo doumel. In kako naj bi ga doumel, ko pa je neskončno.«

Med tem razgovorom so prišli na vrh možje. Nerodno so udarjali težki čevlji po kamnitem tlaku.

»Prišli smo, da vam ponudimo hrane in vina. Dolgo smo vas čakali in sedaj ste zares prišli. Pomagali vam bomo, kakor da bi bili naša mati. Prosimo vas, ne zbežite iz tega kraja. Tukaj je žalostno in težko — vendar ostanite — prosimo vas.«

»Ne bom zbežala.«

Bela roka se je stegnila v težke, začrnele, žuljave dlani, ki so se bale stisniti, da ne bi zbolelo tega lepega angela. V očeh se jim je porajalo veselje.

»Ne boste zbežali?«

»Ne bom zbežala.«

Dospeli so otroci. Prva deklica je nosila polno naročje cvetja — encijane, rokavčke, marjetice, zlatice, rumenke in sinje dušice. »Prinesli smo vam cvetja,« je rekla deklica in položila rože v njeno naročje. Nada jih je objela — rože so se stisnile na belo platno nad dvigajoče se prsi — rdeča pentlja se je pridružila cvetju. Potem je stisnila v naročje najmlajšega dečka, ki se naenkrat ni več bal. Otroci so se zasmeli. Kar naenkrat se jim je zarisalo veselje v oči in na ustnice.

»Učila vas bom tudi pesmi in veselja,« je rekla Nada.

Potem se je napotila v cerkev. Solnce je padalo na sam oltar — na sohe svetih treh kraljev. Vsi trije kralji so zastrmeli vanjo. Tretji in najmlajši kralj je imel teman obraz — črne lase — črne obrvi — črne oči. V očeh je ležala velika ljubezen.

Učiteljice se je polastila brezmejna radost. Razprostrla je roke in se počasi bližala oltarju. Pred njim je obstala in se zagledala v tri obraze: v veliko modrost prvega, v veliko moč drugega, v veliko ljubezen tretjega.

Razločno je slišala v svojem srcu, kako so rekli trije:

»Končno si vendarle prišla, zvezda!«

»Prišla sem,« je odgovorila Nada.

»Izgubili smo zvezdo. Skrili so nam jo ljudje. Iskali smo jo tisoč let, končno si se pa sama prikazala. Šli bomo za teboj, da poiščemo resnico. Potovali in iskali bomo v tvojem žaru. Mi hočemo jasne poti,« je rekel prvi kralj z dolgo brado, iz čigar oči je sijala velika modrost.

»Srca velikih ljudi so poteptali z nogami. Za tilnik so nasilniki položili ljudem verige. Hočejo moriti nedolžne otroke, da bi s tem ubili Boga. Pravični se morajo skrivati v goré in ni jim dana nikaka sreča. Toda v mojem srcu živi velika moč. Meč ob mojih ledjih je pripravljen. Povej mi, zvezda, ali naj dvignem meč?« je vprašal drugi kralj — tisti, ki se je z desnico naslanjal na težki meč. »Čakal sem tisoč let. Ali je prišel čas?«

»Dvigni meč in pokončaj nasilnike, da ne bodo morili nedolžnih otrok,« je odgovorila Nada. Drugi kralj se je radostno zasmel.

»Pred tisoč leti sem prišel na to goro, da bi zagledal zvezdo, ki bi mi pokazala lepoto in ljubezen. Samega sebe sem upodobil v pričakovanje lepote in ljubezni. Pripravljen sem bil čakati v samo neskončnost. Vendar je moje srce umiralo v grenkosti. Vpraševal sem solnce, ki je vsak dan tonilo: Kdaj? In solnce mi ni vedelo odgovoriti. V tej samoti sem čakal noč in dan tisoč let in nikdar nisem zatisnil oči, da bi se odpočil od koprnjenja. Neskončno trumo ur sem presanjal o tebi, zvezda! Povej mi, ali me hočeš peljati v lepoto in ljubezen?«

»Peljala te bom v lepoto in ljubezen.«

Mladenič z žalostnimi očmi se je radostno zasmel.

Naenkrat mu je ugasnila žalost v črnih zenicah.

Drugi dan pa je bila nedelja. Iz vseh koč so prihajali ljudje na vrh. V zvoniku je zvonilo nenavadno veselo. Tako veselo ni zvonilo še nikdar.

»Nekak angel je prišel iz daljnega mesta,« so govorili ljudje med seboj. »Pojdimo, da ga vidimo.«

»Pravijo, da je lepa kot zvezda.«

»In da še nikdar ni bilo v tem kraju tolike lepote.«

Ljudje so se zgrinjali v cerkev in naenkrat je bila cerkev premajhna. Nada je stala spredaj pred oltarjem. Sto in sto oči je strmelo vanjo. Vsi so mislili: »Ali je mogoča toliko lepota? In kako, da je prišla v naš kraj?«

Župnik je pridigal:

»Kot svetla zvezda je prišla k nam. Povedala je, tam onkraj obzorij ni lepo. Tam je doma nasilje in krivica. Razodela je, da je tu lepše in pravičnejše kot v daljnem mestu. Sama je zbežala od tam, zato da bi bila njena duša bliže solncu, kot so bliže solncu naše duše. Dvignila nam bo težke misli iz samote. Razvedrila bo vaša srca. Razgibala bo vaše duše. Ni se zbala strmih gora, niti viharjev, ne mraza. Učila vas bo modrosti. Povedala vam bo, kako ugrabite zemlji njene sokove, da vam bo rodila v enem letu več, kot vam je rodila doslej v desetih letih. Napeljala bo solnce v vaše hiše. Učila bo vas in vaše otroke smeha in radosti. K svetim trem kraljem se je prikazala zvezda. Vodila vas bo v lepše, veselejše dni. Poslušajte jo in ljubite jo vsi!«

Truma v cerkvi se je razgibala. Veselje se je prikazalo na obrazih.

»Svoje prekrasno življenje, svojo prelepo mladost hoče žrtvovati vam...« je nadaljeval župnik in beseda mu je kipela v navdušenju.

Odslej je prišlo vse polno veselja v pokrajino svetih treh kraljev. V vseh kočah ga je bilo dosti — v dolinah — po bregovih in na vrhu. Nedelje so se izpremenile v praznik. Otroci so se zbirali na vrhu in rajali — otroci, živ smeh. Stala je med njimi Nada, živ smeh. Med tednom so se zamaknili vanjo, poslušali njene besede, spoznavali ves velikanski svet. Plavala je pred njihovimi očmi rajska podoba in bilo je nemogoče ne ljubiti je. In ko so šli na pašo, so jo zagledali na vrhu. Stala je pod visokim solncem in jih pozdravljala z roko. Nič več niso utrujeni posedali za samotnimi grmi. Trata je oživila. Bila je kot pisana preproga, na kateri so se igrali z belimi kamni — ali pa poletavali od cveta do cveta kot metulji.

Možje so prihajali k nji in jo vpraševali, kaj bi bilo mogoče narediti. Kaj bi bilo mogoče narediti, jim je povedala Nada. Govorila jim je o belih hišah in solnčnih sobah, o rdečih jabolkih in zlatem vinu. In glej, kar naenkrat so se spremenile koče v bele hišice, kar naenkrat so se spremenila okna v široka vrata solncu, kar naenkrat je zaživela sreča v svetlih sobah. Ljubezen v njih je bila večja od dneva do dneva, rojstva vse manj boleča, prsa mater polna mleka in zdravja. Sadovnjaki, ki niso rodili doslej, so se upogibali pod težkim rdečim sadjem, trte, ki so rodile doslej skoraj le vitice in uvelo listje, so polnile sode s sladkim zlatim vinom.

Gospodarji so sami dospeli k župniku: »Ali bi ne bilo mogoče z novim ometom olepšati cerkve svetih treh kraljev?« so vprašali. »Saj ni več bede med nami.« In naenkrat je zasijala cerkev na vrhu v živi snežni belini. Pa so rekli: »Pokličimo še umetnika, da nam bo poslikal sohe svetih treh kraljev.«

Tedaj se je Nada uprla. Obraz ji je zatemnel, udarila je z drobno roko po mizi in zaklicala: »Ne!«

Možje so se začudili, začudil se je sam župnik. Nihče ni umel njenega upora. Skušali so jo pregovoriti. Toda ona je zopet zaklicala: »Ne! Ni še med nami umetnika, ki bi mogel poslikati sohe svetih treh kraljev. Ne iščite ga! Ko pride čas, bo prišel umetnik sam na vrh, kajti tako mu bo ukazano. Ako pokličete koga drugega, pojdem jaz od vas.«

In tako so ostali v beli, prenovljeni cerkvi sveti trije kralji v starih oblačilih, od katerih je odpadala barva, in se nasmehnili Nadi, kadarkoli je prišla v svetišče.

Iz petja duš in src je hotela Nada ustvariti živo petje. Vsi mladci, vse mladenke doline so se zbrale ob nji. Nada jim je govorila o lepoti besede, potem o globokosti besede, potem o zlatih barvah melodij. Dvignila je gosli — zaigrala in zapela je sama. Mladci in mladenke so ostrmeli. Toda Nada jim je zaklicala, naj pojejo z njo. Zapel je ves zbor — in so ostrmeli ljudje po bregovih in dolinah. »Kaj je čudo prišlo k svetim trem kraljem? Kaj se godi na vrhu?« V nedeljo pa se jim je zdelo, da je rajski zbor zapel med njimi. »Kdo je že slišal tako pesem? Saj ne more biti lepše v daljnih mestih, niti onkraj morja.«

Iz mesta so poklicali Nado. Ljudje so se zbali: »Tam je lepo, lepše je kot tu. Ne povrneš se,« so govorili. Nasmehnila se je: »Povrnem se.«

Potovala je dan in noč in prišla v ranem jutru v mesto. In glej, zazdelo se ji je, ko je stopala, da ne hodi po ravni, lepo tlakovani cesti, ampak da stopa po puščavi, polni pustega razbeljenega peska, da stopa preko ostrih mrtvih čeri in da ljudje niso ljudje, ampak lutke, bitja z ubitimi dušami.

Povedali so ji. »Umrli je ravnatelj, storili so ti krivico. — Mi smo te poklicali nazaj.«

Ozrla se je v obraze. Polni pohote so strmeli v njeno telo. Ozrla se je v oči. Neskončna suženjska pokornost je ležala prikrita za zenicami.

»Kdo mi je storil krivico? Čutil je, da ima silo in me je hotel imeti. Uprla sem se mu. Zato me je Bog nagradil z zemeljskim rajem. Na njegovem mestu bi vsak izmed vas skušal storiti isto.«

Začudili so se in ostrmeli: »Mar pojdeš nazaj v hribe?«

»Pojdem nazaj na gore,« je odvrnila.

Šla je mimo kavarn. Bledi umetniki so že sedeli nepremično za mizami in strmeli v strop. Eden med njimi pa je okrenil glavo in jo zagledal, ko je šla mimo okna. Planil je s sedeža na cesto, drvel je za njo in na samotnem prehodu, kjer ni bilo ljudi, je potem, ko se je previdno in plašno ozrl krog sebe, naenkrat padel pred njo na kolena. Dvignil je roke kvišku in zajeceljal, kakor da bi hotel moliti: »Nada, Nada!«

Ozrla se je zaničljivo nanj.

»Kaj hočeš?«

»Ostani pri nas! Na tisoče jih je, ki te čakajo po tvornicah. Brez dela in brez kruha so. Na stotine jih je po pisarnah, ki jim je tilnik otrpnil, in mnogo

bledih umetnikov, ki te čakamo. V ljudstvu vre, v ljudstvu se pripravlja. Zdi se, kakor da je nekdo nevidni že dvignil meč in bo zamahnil. Pridi k nam in daj nam upanja!»

»In ti, klavirni človek, zakaj čakaš v kavarni dan za dnem? Zakaj ne greš in ne zakričiš? Zakaj ne udariš?»

Bledi umetnik je vztrepetal. Ves se je stresel in tresoči se prst položil na ustnice: »Pst, da te kdo ne sliši!»

Nada je odsunila z nogo klečečega umetnika, potem pa je odhitela iz mesta. Tako je hitela, da je prišla prej kot v enem dnevu nazaj na vrh. Tukaj je stopila v cerkev k svetim trem kraljem.

»Pripravljeni bodite, sveti trije kralji,« je zaklicala.

Sveti trije kralji so se zasmejali polni radosti.

Pokrajina je gorela v divnem čaru barv. Solnce je jadralo visoko, visoko proti zenitu nad njeno glavo.

Veter je vihral z njenimi lasmi, z belo obleko, ki se je zvijala krog vitkega telesa, z rdečo pentljo, ki je plapolala med izbočenimi prsmi. Nada je pela poltiho. Župnik je poslušal in strmел skozi okno. V obraz se mu je risala skrb. »Zagrabilo jo je koprnenje. Zbežala bo,« se je zbal v svojem srcu. »Bog, prosim te, naj ne zbeži, vsaj toliko časa, da za večnost ne zaprem oči, naj ne zbeži. Kdo jo kliče? Kdo bo učil otroke te doline, če pojde? Kdo bo podpiral njihove duše? Prosim te, Bog, daj, da ne zbeži!« Nada je zavriskala. Vrisk je planil v vse doline. V njenih očeh se je nenadoma porodilo koprnenje. »Vse dotlej ne pojdem od tu, dokler ne prideš, potem se povrneva skupaj in spre-meniva vso deželo v dolino svetih treh kraljev. Kje si umetnik, ki boš sam po sebi, ne da bi ti kdo ukazal, prišel k meni na vrh in odel tri kralje v novo oblačilo? — — —«

UČITELJICA SVETIH TREH KRALJEV

MAGAJNA BOGOMIR

Nadaljevanje

Strmela je mimo obzorij: Kako je mogoče, da se upodobijo v enem samem človeku slike vseh pokrajin, visoko nebo in ogromni svetovi? En sam majhen prostor enega samega človeka obsega neskončnost.

V dnevu bi zagrabila solnce z roko, v noči bi objela vseмирje v naročje, zmagala bi prostor in čas in zagledala Boga. Junaki in borci tega sveta prehitevajo prostor in čas. Iz svojega središča, telesa, drve z blazno lepim vriskom mimo smrti v svobodo.

Ali ni nekdo gledal plezati angele po lestvi skozi vseмир? Vsaka stopinja je bila stopinja v nov svet. Ali ni nekdo plesal v ognjeni peči in se rogal zakonom materije? Ali ni nekdo korakal skozi morje, ki se je razdelilo pred njim? Ali ni nekdo ob umiranju svojega telesa obljubil vzeti razbojnika s seboj v raj? Ali se ni nekdo smehljaj v plamenih grmade. Ali ni nekdo izračunal poti nebesnih teles? Ali ni nekdo odhitel proti svojemu cilju, ko so mu s svincem razbili telo in ga pokopali pod težke sive skale?

Borci, ki prehitevajo prostor in čas.

Nada se je smehljala. Tisoč slik je romalo skozi njeno dušo.

Nato so zagrnile njene misli druge slike.

Borci, ki prehitevajo prostor in čas, se bore z nekim nevidnim, ki je upornik proti večni svobodi — prvi za Njim — po moči skoraj Njemu enak, ki se je uprl in hotel zakriti Njega, da bi zasijal sam skozi vse široke večnosti. Pa je s temo zakril milijonom jasne poti. Eni ga molijo, ker se ga boje, kajti le on in ne Bog jim more škodovati. Bog ni vsemogóčen. Bog ne more škodovati. Škodovati more le on — zato se ga boje. Tistim, ki gredo skozi temo, prikazuje prekrasne fatamorgane, za katerimi poblazne milijoni in prelivajo v tekmi zanje morje krvi — tisti pa, ki pridrve do njih, poblazne od groze in strahu. Njihove duše se zaletavajo v prazno. On je vsemogóčen. On ume škodovati in čarati.

Borci svobode hočejo razbiti obzidje, zidano iz orjaških kvadrov teme, in fatamorgane, naslikane na te črne stene iz vsemirja. Bore se z njim, silnim, skoraj Bogu enakim neutrudljivim demonom.

Toda zakaj se ne bori Bog sam z njim?

Močnejši se ne more boriti s slabejšim.

In potem bi ne bilo junakov in borcev med ljudmi.

Junaki in borci se ne boje niti demona in le tako se lahko približujejo podobi božji —

Nada se je zdrznila. Nekje na rebreh je zapel pastirček. Solnce se je nagnilo v drugo stran neba. Iz svoje poti je stopila nazaj na zemljo. Da, tam je stala cerkev — šola — župnišče. Tu okrog nje so rasle rože iz zelene trate. Tu so pisani metulji sedali na cvetove in se zibali v njih kot v pravljicnih

čolničkih in se klanjali solncu, do katerega so se že skoraj dvignile gore. Metulji so odšli spat v pravljичne čolničke, omamljeni od dehtečega vonja in od sanj, ki so jih preživeli v minulem dnevu. In divja roža — šipkov grm — od nikogar negovana in vendar lepa. Nada se je doteknila cveta. Zatrepetal je pod njenimi prsti. In drugi cveti so zakoprneli, da bi se doteknila tudi njih. Nad dolino je že krožil orel, silna ptica, in iskal z očmi skalovja, na katerega bi sedel. Nada je dvignila golo desnico v pozdrav. Siva ptica je zastrmela z višav nanjo — potem je omahnila kakor omamljena na stolpaste skale sosednjih gora.

Stopila je v cerkev. Skozi vrata je stopil solnčni žar za njo in obarval tretjega kralja, kakor da je bil poslan od nevidnega slikarja. Tretji kralj je strmel v Nado. Njegove oči so gorele vanjo, Nadine v njegove. Gledala sta se dolgo. Nič nista govorila med seboj, le gledala sta se, dokler ni Nada odšla v svojo sobo. Skozi lino je še vedno sijalo solnce. Stopila je k oknu. Oči so ji drhte.

»Gledati se hočem v tvojem zrcalu, solnce! Ali sem lepa, povej mi solnce!«

Solnce je obstalo in ni hotelo za gore. Trepetal je ogromno in pijano lepote, ki jo je gledalo.

»Ali sem lepa, o solnce!«

Pa so se dvignile gore in solncu zastrle Nado.

»Ti si bilo le moje zrcalo. Ljubil me bo tretji kralj.«

Legla je na blazine.

Polagoma, polagoma je prišla noč v prostor krog nje. Tedaj je skozi odprta vrata prišel tretji kralj. Njegov obraz je spremenil temo v luč. Približal se je ležišču in strmel v Nadine oči in ona je strmela skozi zastor vek in trepalnic v njegove. Sklonil se je in je poljubil njene ustnice s svojimi ustnicami.

»Ljubiti te smem, zvezda, dohiteti nikdar, kajti jaz sem tretji kralj, večni borec za lepoto.«

In potem je tiho, tiho odšel nazaj.

Drugo jutro je poklical župnik Nado k sebi. Izraz njegovega obraza je bil vesel. Nalil ji je čašo vina.

»Zakaj ste tako veseli?«

»V noči so me obiskali. O polnoči so prišli. Sedel sem prav ob tej mizi in iz te čaše sem pil. Prišli so vsi trije z oltarja in prisedli. Kdo drugi bi se ustrašil smrti radi njih. Pravijo: Kogar obiščejo, ta kmalu umrje. Jaz pa sem se jih razveselil in jih povabil na vino. Postavil sem še tri čaše na mizo. Pa se je zasmel tretji kralj. »Obiskal sem zvezdo in sedaj se vračam od nje. Tukaj smo samo trije.«

Začudil sem se. »Saj smo štirje pri tej mizi,« sem odgovoril.

Tretji kralj je rekel: »Toliko let si se gledal in se nisi spoznal. Oglej si obraz prvega kralja, ki je kralj modrosti.«

Zastrmel sem v obraz prvega kralja in se zbal.

»Saj je to moj obraz,« sem izgovoril plašno.

»Tvoj obraz je in samega sebe gledaš na znotraj. Ti sam si prvi kralj, ti si modrost. Ti si žrtvoval svoje življenje. Mnogo let si samo premišljeval, dvigal si Boga s svojimi rokami. Ti si kralj modrosti. Obiskala sva te, da nama govoriš o modrosti.«

»Kako naj govorim o modrosti, ko jih tisoč drugih ve več kot jaz.«

»Toliko let si pred nama dvigal Boga.«

»Naj vama govorim o Bogu?«

»Govori nama o Bogu!«

Ves boječ sem vztrepetal in strmel brez moči v oba. Tisočerm sem v življenju pridigal o Bogu. Ko sem hotel njima, sem samo zajeceljal.

»Iskal sem ga z modrostjo vse življenje — živel sem ga — a kako naj vama govorim o njem, ko pa še nisem preiskal sveta. Pojdimo in iščimo Boga vsi trije!«

Oba kralja sta molče strmela v moje oči.

»Naj gremo in iščemo?«

»Jaz ga bom iskal z modrostjo še naprej,« sem rekel jaz.

»Kako naj ga iščem?« je vprašal drugi kralj. Pisano je:

„Kdor z mečem pobija, bo z mečem pokončan!“

»Ni pisano, a je tako v moji modrosti: Pravični bo z mečem pokončal tiste, ki z mečem pobijajo pravične in naj jih je toliko, da bi morje nastalo iz njihove krvi. Svet ječi pod meči nasilnikov. Pobij nasilnike in ustvari Njegovo kraljestvo na zemlji!«

Je vprašal tretji kralj: »Ali je z lepoto mogoče iskati Boga?«

»Z lepoto je mogoče iskati Boga. Z lepoto posvetiš lahko v najtemnejše kotline sveta. Ob lepoti bodo oslepel tisti, ki ti bodo hoteli zastaviti pot.«

Dvignili smo čaše rdečega vina in prisegli zvestobo modrosti, sili in lepoti. Potem smo stopili iz hiše. Visoko na nebu je žarela zvezda in dolga zlata cesta je bila za njo razprostrta do obzorja.«

Nada je z začudenjem gledala v župnikove oči, ki so žarele v nenavadnem ognju.

»Nikdar bi si ne mislil, da bom proti koncu svojega življenja verjel take čudne sanje.

Prav za prav bi ne smel sanjati kaj takega. Kako je mogoče, da bi bil moj obraz enak obrazu prvega kralja? Takoj zjutraj sem se napotil v cerkev. Tista prva soha ni prav nič podobna meni. Pa še vina sem jima ponudil, kakor bi bila navadna človeka in ne svetnika, ki že zdavnaj gledata Boga z očmi, ki so široke kot večnost.«

»Bila sta človeka,« je vzkliknila Nada. Župnik se je začudeno ozrl nanjo.

»Prav za prav nisem niti najmanj vreden, da bi po pravici smel sanjati kaj takega. Moje sanje so bile porojene iz bahave misli, ki se je morda pojavila v meni in je nisem mogel dovolj zatreti. Da, v tem kraju, kjer sta vladala le beda in nevesela misel, se mi je morda kdaj porodila taka misel, da bi z njo potolažil samega sebe. Toda zakaj se je sedaj porodila nanovo, ne morem umeti. Saj ste prišli vi v ta kraj in prinesli s seboj sedem rodovitnih let, tako da vlada sedaj le sreča in veselje v tem kraju.

V svojem življenju nisem storil ničesar tako velikega, da bi smel sanjati kaj takega. Ali naj povem nekoliko o svojem skromnem in bornem življenju?«

Nada je pokimala. Ves čas ni umeknila pogleda od župnikovih oči.

»Bilo je pred davnimi časi, takrat, ko mi je bilo osemnajst let. Rodil sem se iz dobe, ki je slepo verjela v vseodrešujoči razum. Spisali so tisoč knjig o čistem razumu in o njegovi vseodrešilnosti. Toda istočasno je Mefisto drvel čez zemljo in isti, ki so se klanjali razumu, so se klanjali tudi njemu. Razum je vodil ljudstva v večjo bedo in manjšo svobodo, kot so jo imela poprej. Kajti razum, s katerim ni bilo več mogoče dokazati Boga, so sprejeli le nekateri in vsepovsod so vstajale hiše nasilja, ki je teptalo ubogega človeka. Takrat so vstali mladci, ki so se uprli temu in ustvarjali novo dobo, ki naj bi ji bilo ime romantika. Hoteli so osrečiti človeka na nov, popolnoma nov način in so ves svet prepregli z mavričnimi barvami neke lepote in zasanjane sreče, ki je pa nikdar niso mogli prijeti z rokami, da bi jo priklenili v duše ljudi. Visoko nad njimi je plaval fantom, Marija, ki so ji rekli Palas Atena, in niso verjeli vanjo. Obarvali so narode s pisano obleko in rekli tej pisani obleki narod in vse polno prekrasnih stvari so se izmislili, pozabljač na ljudstva, ki so vedno bolj tonila v veliko bedo, v večje okove in večji brezup — dokler se niso prebudili iz sladkih sanj — in ostrmeli, da se je spremenil razum mimo njihovih senc v strahotne polipe, ki so izsesavali svet. V tej dobi mi je bilo osemnajst let.

Tedaj sem ljubil prekrasno dekle, ki ji je bilo ime Nada, kakor vam. Toda jaz edini sem veroval v Velikega Duha, ki je modrosti dal prednost pred razumom, in ga kleče prosil, naj stori nekaj velikega, da bom vedel, kam naj gre moja pot.

In Nada je umrla v cvetu svojih let.

A jaz nisem zlagal žalostnih pesmi. Vedel sem, da je Modrost vzela Nado k sebi, zato da bi jaz lažje iskal veliko resnico.

Šel sem v Rim, toda ko sem videl, da tudi tam premnogi krasijo Boga z mavričnimi barvami, ne da bi živeli z njim, sem se napotil v samoto na to goro, odkoder sem strmел v nebo in doline in pozival Boga, naj razodene nekaj velikega.

Razum sveta je ustvaril ogromno vojno, v kateri so poblaznela cela ljudstva, dokler ni zaklical mož velikan: Vzemimo razum posameznikom in razdelimo ga med vse ljudi. Ljudje so poslušali in ustvarili ogromno državo, ki bo obsegala kmalu ves svet. — Toda ali se bo rodila sreča iz nje? Ne! Razum ne more priznati večnosti — človek pa ne bo zadovoljen, dokler ne podaljša svojega življenja v večnost. Človek ne more biti srečen, dokler ne zmaga smrti, preko katere ne more razum. Zgoditi se mora nekaj velikega. Mi vemo, da je Bog — toda kje je? Poiskati Ga moramo, da mu ugrabimo večnost. Le takrat bo sreča med vso ogromno množico človeških otrok. Poprej pa naj drugi kralj pokonča zadnje nasilje, ki bo preostalo, naj prvi kralj prepoji svet z modrostjo in tretji z lepoto.

Kako pa naj bi bil jaz prvi kralj?«

Na vrh k svetim trem kraljem je prikorakalo devet bledih umetnikov. Tistega, ki je nekoč padel pred Nado na kolena, ni bilo med njimi, kajti poginil je od tuge. Vodil jih je Veliki kritik, čigar vodstvu so se vsi brezpogojno pokoravali, kajti Veliki kritik je natanko vedel, do katere stopnje sme kdo in do katere ne, kajti pravilo je tako, naj Veliki kritik vodi duše umetnikov, da se ne razbohotijo v vseprostorje. Bledi umetnik naj bo vezan na pravila, kajti tudi lepota ima pravila in nihče ne sme preko njih. Zadnji bledi umetnik je bil mladenič kakih štirinajstih let, ki je stopal pet korakov zadaj v spoštljivi razdalji za zadnjim bledim umetnikom. Vsi so slišali, da živi na vrhu neka Nada in so hoteli spoznati, kaj naj bi bila prav za prav ta Nada, kajti po njihovem mestu so šepetali že najrazličnejše skrivnostne stvari o nekem dekletu, ki noče z visoke gore. To je vendar nekaj nerazumljivega, da nekdo noče z visoke gore in to je proti vsem pravilom bledih umetnikov, posebej pa proti Velikemu kritiku. Prišli so torej na vrh, ne da bi vedeli, kaj naj store. V župnišče jim je branil razum, ki jih je spremljal prav gori, ko pa so butali na učilnico, je bila ta zaklenjena in Nade ni bilo nikjer videti. Silno so se razsrdili, da jim ni prišla nasproti. Le najmlajšemu se je zazdelo, da je zaslišal nekak smeh nekje visoko iz učilnice. Odšli so v cerkev in bulili v tri kipe, katerih tisočletne lepote niso mogli umeti. Le najmlajši se je drznil opomniti, da ima tretji kralj vendarle nekaj nerazumljivo skrivnostnega, kar je takoj preklical, kakor hitro ga je Veliki kritik ošinil s svojim pogledom.

Posedli so potem pred cerkvijo na trati, se lotili jedi in pijače in sklenili občudovati gore na obzorjih. Toda videli niso ničesar drugega kakor gole skale, ki so strmele nekam v praznino, niso videli, da dolinice rastejo v doline in doline v silne vrhove, ki grabijo v nebo. Jedli so in pili in se grenko kesali, da so hoteli na vrh. Saj Nade ni bilo nikjer — in tista tajna, tajna misel, ki je brlela nekje v podzavesti, da bodo spoznali nekaj, kar Veliki kritik še ne ve, je ugasnila v žalostnem brezupju. Veliki kritik se je zadovoljno smehljaj in končno so se smehljali tudi bledi umetniki in ga naprosili, naj jih povede nazaj, kajti tukaj ni tiste Nade, ki je prestopila pravila.

Medtem vase zaverovani niso videli, kako so z visokih gora priplavali na vetrovih črni oblaki nad njihove glave. Toda naenkrat je strela presekala obzorje in grom se je zakotalil v njihove duše. Planili so k vratom učilnice, bili po njih in klicali Nado, naj odpre. Ni je bilo. Na vrh je šinila strela. Bledi umetniki so se spustili v divji beg po bregu navzdol — grmelo je iz obzorja v obzorje. Bledi umetniki so bežali z Velikim kritikom na čelu. Spremljal jih je porogljivi Nadin smeh, bliski so za njimi zapirali pot in nalivi so brisali njihove stopinje. Že blizu mesta so sklenili, da nikdar več ne pojdejo na vrh.

Če bi bil kdo med njimi umetnik, bi se ne zbal viharja in bi ostal na vrhu in bi videl potem:

Za viharjem se je sto srebrno belih oblakov pripaslo na nebo. Na vrh se je po bregu pripaslo sto jagnjet. Jagnjeta so se na vrhu ozrla v nebo in kimala s kodrastimi glavami oblačkom, naj pridejo k njim. In so prišli. Spustili so se in obkrožili ves vrh. Tedaj je Nada stopila iz učilnice in pripeljala s seboj sto dečkov in deklic, svoje otroke, ki so posedli vsak k svoji

roži na trati. Plesali so oblački, igrala so se jagnjeta, dehtele so rože, zapeli so otroci.

In Nada?

Strmela je v obzorje na visoke gore. In tudi te gore so se približale njenim očem in se ji poklonile z orjaškimi vrhovi, te gore, obrobljene z zlatim pasom, te gore, polne nezmagljivega življenja, prežete s tisočletji, matere temnih gozdov, narcisov, belega snega — gore, s katerimi je Nada merila svojo neizmernost.

Nada je strmela — razprle so se ji ustnice. Nada je mislila, da šepeta, in vendar je vriskajoča pesem planila v pokrajine. Prisluhnili so oblački, jagnjeta, rože in otroci.

Kaj poje Nada?

Čez gore po vrhovih, obrobljenih z zlatim pasom, je dirjal konj belec z jezdecem v vihrajočem solnčnem plašču, čigar obraz je zasijal, da so ostrmele pokrajine — konj belec je planil z jezdecem mimo solca za obzorje, da se prikaže zopet — tretji kralj — kralj lepote — pesnik in slikar, ki je prišel pogledat svojo zvezdo.

Nada je vriskala belo pesem v pozdrav:

»Hej, tretji kralj!«

Tretji kralj pride, prav gotovo pride, saj išče že tisoč let.

Na vrh k svetim trem kraljem je dospel Veliki dnevnik — morda s pošto, morda z vetrom. Veliki dnevnik je poročal:

O zborovanju brezbožcev in teozofov v Monakovem.

O zgodovini Arabcev, ki so jih utopili v morju.

O zgodovini Perzijcev, ki so jih Turki pobili v puščavi.

Da v Ameriki strada sto tisoč ljudi in jih je na Kitajskem poginilo prav toliko.

Da je zamrla pesem Havajcev.

Da so za olimpijado v Los Angeles (Angelsko mesto) porabili pet milijonov dolarjev.

In je milijonarka v Newyorku zgradila palačo svojemu psu.

Da se angleški imperij maje v Indiji.

Da je Veliki kritik umrl in mu bodo blede umetniki recitacijski žalostni večer priredili v spomin.

Da je poginil sin golega razuma Kapital in bo ob 13. uri pogreb iz hiše njegovih žalostnih sinov.

(Dalje)